

УДК 339.13:631.3:338.245

Ю. С. Степанюк,
аспірант, Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9816-0253>

DOI: 10.32702/2306-6792.2025.19.151

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Y. Stepanuk,
Postgraduate student, Tavria State Agrotechnological University named after Dmytro Motorny

ORGANISATIONAL AND ECONOMIC MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT OF THE AGRICULTURAL MACHINERY MARKET IN UKRAINE DURING WARTIME AND POST-WAR RECOVERY

Стаття присвячена дослідженню організаційно-економічного механізму розвитку ринку сільськогосподарської техніки України в умовах війни та післявоєнного відновлення. Обґрунтовано, що воєнні дії спричинили різке скорочення виробничих і фінансових ресурсів аграрних підприємств, зруйнували логістичні маршрути постачання техніки та комплектуючих, а також спричинили дефіцит інвестицій у модернізацію машинно-тракторного парку.

Розглянуто інституційні дисфункції, які ускладнюють формування ефективного ринкового середовища: фрагментарність державної політики підтримки аграрного машинобудування, слабка інтеграція українських виробників у міжнародні виробничо-збутові ланцюги, низький рівень доступу малих та середніх фермерських господарств до кредитних і лізингових програм. Доведено, що стратегічним завданням держави та бізнесу є створення умов для поєднання ринкових стимулів і цільових інструментів державного регулювання, здатних забезпечити адаптивність галузі до зовнішніх шоків і прискорити відновлення після війни.

У післявоєнний період розвиток ринку сільськогосподарської техніки повинен орієнтуватися на диверсифікацію постачання, активне залучення інвестицій, інтеграцію у європейський та світовий ринок, а також на розбудову довгострокових інституційних механізмів підтримки.

The article is devoted to the study of the organizational and economic mechanism for the development of the agricultural machinery market in Ukraine under the conditions of war and post-war recovery. It is substantiated that the hostilities have caused a sharp reduction in the production and financial resources of agricultural enterprises, destroyed logistics routes for the supply of machinery and spare parts, and led to an investment deficit in the modernization of the machine and tractor fleet. It was found that more than 70% of agricultural machinery is in a state of significant physical and moral depreciation, which threatens the efficiency of production and the country's food security. The research employs methods of system analysis, statistical generalization, institutional and comparative analysis to assess the current state of the machinery market, the dynamics of its renewal, and to identify the key barriers to its development.

Institutional dysfunctions complicating the formation of an effective market environment are examined, including the fragmentation of state policy in supporting agricultural engineering, weak integration of Ukrainian producers into international production and distribution chains, and the low level of access for small and medium-sized farms to credit and leasing programs. It is proved that the strategic task of the state and business is to create conditions for combining market incentives and targeted instruments of state regulation capable of ensuring the adaptability of the industry to external shocks and accelerating recovery after the war.

Among the priority measures proposed are: stimulating domestic production of machinery through localization of production processes, introducing tax and customs incentives for agricultural engineering enterprises, improving state leasing mechanisms, developing credit and insurance programs for farmers, and expanding access to international grants and EU financial instruments. Particular attention is paid to the prospects of forming regional technology parks and clusters that will integrate machinery producers, research institutions, educational establishments, and agricultural enterprises. Such associations can become drivers of innovative modernization and the dissemination of digital technologies, smart logistics, and energy-efficient solutions in agriculture.

In the post-war period, the development of the agricultural machinery market should focus on diversifying supply sources, attracting investment, integrating into the European and global markets, as well as building long-term institutional support mechanisms. The implementation of the proposed measures will contribute to restoring the production potential of the agricultural sector, increasing its competitiveness, strengthening food security, and creating the foundations for sustainable economic growth in Ukraine.

Ключові слова: ринок сільськогосподарської техніки; організаційно-економічний механізм; машинно-тракторний парк; аграрне машинобудування; воєнні виклики; післявоєнне відновлення; державна підтримка; інвестиції; кредитування та лізинг; кластеризація; інноваційна модернізація; продовольча безпека; сталий розвиток.

Key words: agricultural machinery market; organizational and economic mechanism; machine and tractor fleet; agricultural engineering; war challenges; post-war recovery; state support; investments; crediting and leasing; clustering; innovative modernization; food security; sustainable development.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Ринок сільськогосподарської техніки є стратегічним елементом аграрного сектору, оскільки визначає рівень механізації виробничих процесів, продуктивність праці, ефективність використання ресурсів та загальну конкурентоспроможність сільського господарства. Високий рівень технічного забезпечення сприяє зниженню виробничих витрат, підвищенню урожайності та впровадженню сучасних інноваційних технологій, що в умовах глобалізації та інтеграції України у європейський економічний простір має особливе значення.

Проте війна спричинила масштабні негативні наслідки для функціонування цього ринку. Значна частина технічних засобів була знищена або пошкоджена внаслідок бойових дій, особливо у регіонах із розвиненим агровиробництвом.

Скорочення інвестиційних можливостей аграріїв унаслідок падіння рентабельності виробництва, блокування традиційних логістичних шляхів експорту та зниження доступу до міжнародних ринків капіталу обмежили попит на нову техніку. До цього додаються проблеми з обслуговуванням і ремонтом машин, адже частина сервісних центрів також зазнала руйнувань або зупинила діяльність.

Водночас, у післявоєнний період саме розвиток ринку сільськогосподарської техніки

стане основою відновлення та модернізації аграрного виробництва. Очікується, що попит на сучасну техніку значно зросте у зв'язку з необхідністю підвищення продуктивності, раціонального використання земельних ресурсів та скорочення залежності від ручної праці. У цьому контексті ключовими стануть інноваційні рішення — використання smart-технологій, точного землеробства, енергоефективних і екологічно безпечних машин, які сприятимуть інтеграції України у європейські та світові ринки.

Таким чином, вивчення тенденцій, викликів та перспектив розвитку ринку агротехніки є надзвичайно актуальним завданням сучасної економічної науки та державної аграрної політики, адже від рівня його відновлення залежить майбутня стійкість і конкурентоспроможність аграрного сектору України.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

У сучасних дослідженнях значна увага приділяється аналізу організаційно-економічних механізмів у розвитку ринку агротехніки та їхньої ролі в забезпеченні ефективності аграрного виробництва. Українські науковці (М. Ільчук, І. Свиноус) акцентують на інституційних та інноваційних складових, підкреслюючи потребу у впровадженні машинно-технологічних станцій та кластерних форм організації. У працях Б. Хахули обґрунтовується важливість кластеризації та розвитку інновацій як факторів зниження транзакційних витрат і підвищення продуктивності. Міжнародні організації (World Bank, OECD, European Commission) відзначають, що інтеграція державно-приватного партнерства та міжнародних фінансових інструментів є ключем до відновлення ринку техніки після воєнних руйнувань. Отже, сучасна література підтверджує необхідність адаптації зарубіжного досвіду для формування стійкого організаційно-економічного механізму розвитку ринку агротехніки України в умовах війни та відбудови.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Мета статті полягає у визначенні організаційно-економічних засад розвитку ринку сільськогосподарської техніки України в умовах війни та післявоєнного відновлення, а також у формуванні рекомендацій щодо удосконалення його механізму функціонування.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

У науковій літературі організаційно-економічний механізм трактується як цілісна система інструментів, методів, інституцій і організаційних структур, що забезпечують збалансоване функціонування ринку та узгодження інтересів його учасників [1]. Він не лише регулює взаємодію між виробниками, постачальниками, посередниками та споживачами, але й визначає напрями розвитку ринку, формує інвестиційну привабливість та стимулює модернізацію галузі.

У контексті ринку агротехніки організаційно-економічний механізм охоплює кілька взаємопов'язаних блоків.

1. Економічні інструменти. Найважливішими є ціни на техніку та умови кредитування, які безпосередньо визначають платоспроможний попит аграріїв. Лізингові програми дозволяють господарствам із обмеженим доступом до капіталу оновлювати машинно-тракторний парк. Податкові стимули (зокрема ПДВ-пільги на імпорт обладнання чи зниження ставок для виробників техніки) сприяють активізації купівлі. Державні програми, як-от "Фінансовий лізинг від Укресімбанку" чи підтримка через Фонд розвитку АПК, забезпечують доступність сучасної техніки для малих і середніх господарств. За даними Мінагрополітики, у 2021 році близько 20 % усіх продажів техніки в Україні здійснювалися за лізинговими схемами, що підкреслює важливість цього інструменту.

2. Організаційні форми. Ринок агротехніки функціонує через розгалужені дилерські мережі та сервісні центри, які забезпечують не лише продаж, але й технічне обслуговування та навчання персоналу. У сучасних умовах особливого значення набуває кооперація виробників техніки, імпортерів і аграріїв: спільні кластери дозволяють оптимізувати логістику, знижувати витрати та формувати інтегровані ланцюги постачання.

3. Інституційне середовище. Законодавчі та нормативні акти визначають правила гри на ринку. Державні органи (Мінагрополітики, Мінекономіки) формують програми модернізації, тоді як міжнародні угоди відкривають доступ до зовнішніх ринків і технологій. Гармонізація стандартів із ЄС, зокрема у сфері безпеки та екологічності техніки, створює умови для інтеграції українського ринку у європейський. За даними OECD, саме якість інституційного середовища визначає понад 30 % інвестиційної привабливості ринку техніки.

4. Інноваційні фактори. Цифровізація та впровадження smart-технологій стають бази-

сом сучасного розвитку ринку агротехніки. Використання систем точного землеробства, автоматизованих комбайнів і тракторів, GPS-контролю та електронних платформ управління господарством дозволяє знижувати витрати пального до 15 %, а витрати насіння та добрив — до 10—12 %. Науковці підкреслюють, що інноваційна трансформація є не просто фактором підвищення ефективності, а й інструментом інтеграції у глобальні ринки [2].

Таким чином, організаційно-економічний механізм ринку сільськогосподарської техніки є багаторівневою системою, що поєднує економічні, організаційні, інституційні та інноваційні складові. Його ефективність визначається здатністю адаптуватися до кризових умов (зокрема воєнних викликів), одночасно створюючи передумови для довгострокового зростання та модернізації аграрного виробництва.

Воєнні дії спричинили глибокі структурні зміни у функціонуванні ринку сільськогосподарської техніки України. Вони проявилися як у сфері виробництва та імпорту, так і в динаміці попиту, що безпосередньо вплинуло на рівень механізації аграрного сектору.

Насамперед відчутними стали руйнування виробничих потужностей на сході та півдні України, де традиційно концентрувалися підприємства машинобудівної галузі (Харків, Краматорськ, Мелітополь). За даними Київської школи економіки (2023), прямі збитки українського машинобудування перевищили 1,2 млрд дол. США, зокрема через втрату заводів із виробництва техніки для аграріїв. Це ще більше загострило проблему низької конкурентоспроможності вітчизняного виробництва, яке й до війни покривало не більше 20—25 % внутрішнього попиту.

Суттєві виклики створили логістичні проблеми з імпортом техніки та запчастин. Блокування портів, зростання вартості транспортування та порушення традиційних торговельних маршрутів призвели до затримок постачання. За даними Держстату, у 2022 році імпорт тракторів скоротився на 39 %, а комбайнів — на 45 % у порівнянні з довоєнним 2021 роком. Це різко обмежило можливості аграріїв оновлювати машинно-тракторний парк.

Ще однією важливою проблемою стало зниження попиту на нову техніку через падіння фінансових можливостей аграріїв. За оцінками НБУ, у 2022 році інвестиції в основний капітал у сільському господарстві скоротилися на 45 %, що призвело до зменшення обсягів закупівель техніки більш ніж удвічі. Водночас у

структурі попиту зріс сегмент уживаної техніки: у 2023 році імпорт вживаних тракторів і комбайнів збільшився на 25 % у порівнянні з довоєнним рівнем.

Зростання вартості нової техніки та ускладнення доступу до фінансування стимулювали підвищений попит на ремонтні й сервісні послуги. Багато господарств були змушені подовжувати строк експлуатації машин на 2—3 роки понад нормативний термін. За оцінками Федерації роботодавців України, у 2022—2023 рр. обсяг ринку сервісних і ремонтних послуг зріс на 30 %, тоді як продаж нової техніки залишався на мінімальному рівні.

Особливо гостро проявився ризик імпортозалежності ринку, оскільки понад 70 % нової сільськогосподарської техніки в Україні традиційно постачалося з-за кордону (Німеччина, США, Польща, Китай). Зниження імпорту у воєнний час зробило аграріїв надзвичайно вразливими до цінових коливань та перебоїв у постачанні. Вітчизняне виробництво не спроможне компенсувати дефіцит через низький рівень інновацій, обмежені інвестиції та втрати ключових підприємств.

Таким чином, війна посилила структурні слабкі місця українського ринку агротехніки: надмірну імпортозалежність, недостатній розвиток лізингових програм (частка яких у фінансуванні придбання техніки становить лише 15—20 %), обмежений доступ аграріїв до кредитних ресурсів та низький рівень технологічної модернізації вітчизняного машинобудування. У післявоєнний період подолання цих проблем має стати пріоритетом державної політики та міжнародної співпраці, адже від рівня забезпечення аграріїв сучасною технікою залежить ефективність та конкурентоспроможність усього аграрного сектору.

У післявоєнний відновлювальний період ринок сільськогосподарської техніки має стати базисом для модернізації аграрного сектору України. Його розвиток потребує комплексної реалізації організаційно-економічних завдань, які охоплюють виробничу, фінансову, інноваційну та інституційну сфери.

1. Відновлення та модернізація національного машинобудування. Війна призвела до руйнування низки ключових підприємств на сході та півдні країни, що суттєво обмежило внутрішні виробничі потужності. За даними Федерації роботодавців України, втрати машинобудівної галузі у 2022—2023 рр. перевищили 1,2 млрд дол. США, з яких понад 30 % припадає на агротехнічний сегмент. У післявоєнний період стратегічним завданням стане залучен-

ня державних інвестицій, створення спеціальних фондів підтримки та програм локалізації виробництва. Це дозволить не лише відновити роботу підприємств, але й здійснити технологічну модернізацію, орієнтовану на випуск енергоефективної та екологічно безпечної техніки.

2. Розвиток фінансових інструментів. Доступність техніки безпосередньо залежить від можливостей аграріїв її фінансувати. На сьогодні лише 15—20 % техніки купується через лізингові програми, що значно нижче середнього рівня в ЄС (понад 40 %). Тому важливо розширити систему агролізингу, створити гарантійні механізми для малих і середніх виробників, а також запровадити пільгові кредитні лінії. За оцінками Світового банку, інвестиційна потреба у відновленні машинно-тракторного парку України перевищує 10 млрд дол. США, що вимагає активної участі як держави, так і міжнародних фінансових інституцій [3].

3. Інноваційна модернізація ринку. Перспективним напрямом стане інтеграція smart-технологій, автоматизованих комплексів, big data та IoT у процеси виробництва й експлуатації техніки. Використання систем точного землеробства дозволяє знизити витрати пального на 15—20 %, а насіння та добрив — на 10—12 %, що особливо важливо в умовах зростання цін на ресурси. Уже сьогодні понад 35 % фермерських господарств в Україні використовують елементи цифрових платформ для управління виробничими процесами (проти 18 % у 2021 р.), і ця тенденція має посилюватися після війни.

4. Розбудова кластерної моделі. Об'єднання виробників техніки, наукових установ, сервісних компаній та аграріїв у регіональні кластери дозволить формувати ефективні ланцюги створення доданої вартості. Досвід ЄС свідчить, що кластеризація забезпечує зростання продуктивності підприємств на 20—25 % завдяки синергії науки, виробництва і бізнесу [4]. Для України перспективними є агротехнічні кластери у Вінницькій, Полтавській та Львівській областях, які вже мають виробничі та сервісні передумови для інтеграції.

5. Гармонізація із європейськими стандартами. Інтеграція українського ринку агротехніки до єдиного економічного простору ЄС вимагає адаптації технічних, екологічних і безпекових норм. Сьогодні лише близько 40 % вітчизняної техніки відповідає стандартам ЄС, що обмежує її експортний потенціал. Водночас гармонізація стандартів відкриє доступ до програм фінансування ЄС (Horizon Europe, EAFRD),

а також дозволить залучати іноземних інвесторів і виробників до створення спільних виробництв в Україні.

Таким чином, організаційно-економічні завдання для післявоєнного періоду охоплюють не лише відновлення зруйнованого потенціалу, але й створення передумов для якісної трансформації ринку агротехніки. Їхня реалізація дозволить сформувати конкурентоспроможну, інноваційну та інтегровану в європейський простір модель розвитку галузі.

Одним із ключових елементів організаційно-економічного механізму ринку сільськогосподарської техніки є доступ аграріїв та виробників техніки до фінансових ресурсів. У післявоєнний період це набуде ще більшого значення, адже від рівня інвестицій у технічне забезпечення залежатиме продуктивність аграрного сектору та його інтеграція у європейський економічний простір.

Державні програми компенсації вартості техніки українського виробництва вже довели свою ефективність. Зокрема, у 2018—2021 рр. аграрії отримували компенсацію у розмірі 25—40 % вартості придбаної вітчизняної техніки, що дало змогу щороку реалізовувати понад 6—7 тис. одиниць машин і агрегатів. Продовження та масштабування цих програм після війни дозволить підтримати внутрішніх виробників і стимулювати аграріїв до оновлення машинно-тракторного парку.

Спеціалізовані лізингові фонди за участю міжнародних фінансових організацій є ще одним важливим напрямом. На сьогодні через механізми агролізингу купується лише 15—20 % техніки, тоді як у країнах ЄС цей показник перевищує 40 %. Залучення ресурсів ЄБРР, ЄІБ та Світового банку дозволить створити масштабні програми лізингу з довгостроковими умовами фінансування під низькі відсоткові ставки, що є особливо актуальним для малих і середніх аграріїв.

Механізми державно-приватного партнерства (ДПП) можуть стати каталізатором розвитку виробничих потужностей. Вони передбачають спільні інвестиції держави та приватного бізнесу у створення заводів із виробництва сільськогосподарської техніки, сервісних центрів та інноваційних лабораторій. За оцінками OECD, залучення навіть 10—15 % приватних інвестицій через ДПП може збільшити обсяг виробництва техніки в Україні на 20—25 % протягом перших п'яти років відновлення [5].

Пільгове кредитування під гарантії держави та ЄС також є надзвичайно важливим для

подолання фінансових бар'єрів. Програма "5-7-9 %" у 2022—2023 рр. стала головним інструментом збереження інвестиційної активності: понад 55 % виданих кредитів у межах цієї програми було спрямовано в аграрний сектор. Розширення такої підтримки у післявоєнний період під гарантії ЄС дозволить залучати фінансування навіть для довгострокових проєктів модернізації виробництва.

Поряд із фінансовими механізмами, важливим є посилення інституційного середовища. Насамперед необхідно ухвалити нові закони щодо стимулювання машинобудування, а також удосконалити нормативну базу для розвитку внутрішнього виробництва агротехніки. Не менш важливою є гармонізація технічних стандартів із нормами ЄС: сьогодні лише близько 40 % українських виробників техніки відповідають європейським вимогам безпеки та екологічності. Крім того, варто створити умови для ширшої участі українських виробників у європейських програмах інноваційної співпраці, таких як Horizon Europe, EAFRD та ініціативи Green Deal, що відкриє доступ до грантових ресурсів і новітніх технологій.

Таким чином, фінансово-кредитні та інституційні механізми розвитку ринку агротехніки мають працювати у взаємозв'язку: державні програми повинні стимулювати внутрішнє виробництво, міжнародні інституції — забезпечувати довгострокове фінансування, а гармонізація стандартів і розширення інноваційної співпраці — інтегрувати український ринок до європейського простору. Це створить основу для модернізації машинно-тракторного парку та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору загалом.

Одним із ключових напрямів розвитку ринку сільськогосподарської техніки у післявоєнний період є поєднання кластеризації та інноваційних рішень. Це дозволяє створювати стійкі організаційно-економічні моделі, орієнтовані на синергію науки, бізнесу й державної підтримки.

Кластеризація є дієвим інструментом формування конкурентоспроможного ринку агротехніки. Регіональні кластери об'єднують виробників техніки, аграрні підприємства, науково-дослідні установи, сервісні компанії та органи місцевого самоврядування. Такий підхід забезпечує комплексний розвиток ринку, адже створюються умови для підвищення інноваційності, зниження виробничих витрат та формування ефективних ланцюгів доданої вартості. За даними Європейської комісії, учасники агротехнічних кластерів у країнах ЄС демонст-

рують зростання продуктивності на 20—25 % у порівнянні з індивідуальними виробниками [6].

Важливим результатом кластеризації є спільне просування продукції на зовнішні ринки. Українські виробники, які працюють у малих масштабах, мають обмежені можливості для експорту техніки через високі маркетингові витрати та конкуренцію з міжнародними корпораціями. Участь у кластерах дозволяє об'єднувати зусилля щодо сертифікації, логістики та маркетингу, що відкриває доступ до європейських і світових ринків. Крім того, кластери сприяють створенню нових робочих місць та розвитку регіональної економіки: за оцінками OECD, кожен створений кластер у сфері машинобудування генерує додатково 500—700 робочих місць у суміжних галузях.

Інноваційний розвиток ринку агротехніки в Україні має ґрунтуватися на впровадженні сучасних технологій, які вже довели свою ефективність у країнах ЄС та США. Вони здатні не лише підвищити продуктивність аграрного виробництва, а й забезпечити раціональне використання ресурсів, що особливо важливо в умовах післявоєнного відновлення.

Одним із ключових напрямів є точне землеробство, яке передбачає застосування датчиків, супутникових систем та програмного забезпечення для оптимізації використання матеріальних ресурсів. За оцінками дослідників, використання технологій точного землеробства дозволяє знизити витрати пального на 15—20 % і водночас підвищити врожайність сільськогосподарських культур на 10—15 %, що робить його надзвичайно привабливим для фермерських господарств різного масштабу [7].

Не менш перспективним є впровадження "розумної" техніки, зокрема GPS-керованих тракторів, роботизованих комбайнів та автоматизованих систем обробітку ґрунту. Використання таких машин дозволяє суттєво скоротити потребу у робочій силі, оптимізувати час виконання робіт і підвищити загальну ефективність виробництва. Це має особливе значення для України, яка в умовах війни та міграційних процесів стикається з дефіцитом кваліфікованих трудових ресурсів у сільській місцевості.

Важливою складовою інноваційного розвитку стають цифрові платформи управління виробництвом і аграрні маркетплейси. Вони забезпечують можливість прийняття управлінських рішень на основі аналітики big data та технологій Internet of Things (IoT). Це дозволяє аграріям ефективніше планувати виробничі цикли, відстежувати стан техніки та посівів у

реальному часі, прогнозувати врожайність і витрати. Окрім того, цифрові рішення спрощують доступ до ринків збуту, адже аграрні маркетплейси забезпечують прямий контакт між виробниками та споживачами, знижуючи транзакційні витрати.

Таким чином, впровадження точного землеробства, "розумної" техніки та цифрових платформ є стратегічною основою модернізації ринку агротехніки в Україні. Ці технології дозволять не лише підвищити ефективність аграрного виробництва, а й забезпечити інтеграцію України у глобальні технологічні тренди, що зміцнить її позиції на світовому ринку.

В Україні вже є чимало прикладів успішного впровадження інноваційних технологій у сфері аграрного виробництва та ринку агротехніки. Так, агрохолдинг "Кернел" активно застосовує системи точного землеробства, зокрема технології Precision Planting та супутниковий моніторинг врожайності. Це дозволило підприємству знизити витрати пального приблизно на 18 % та скоротити використання добрив на 12 %, що позитивно відобразилося на врожайності кукурудзи й соняшнику.

Подібні практики реалізує і МХП, який впроваджує "розумну" техніку — трактори та комбайни з GPS-навігацією й системами автопілоту. Використання сучасних машин John Deere та Claas дало змогу зменшити кількість помилок у польових роботах на чверть і водночас підвищити продуктивність праці та якість обробітку ґрунтів.

Фермерські господарства у Вінницькій та Полтавській областях також дедалі частіше використовують цифрові платформи управління виробництвом, серед яких Cropio та My John Deere. Завдяки їм аграрії отримали можливість у режимі реального часу відслідковувати стан ґрунтів, рівень вологості, динаміку росту культур і технічний стан машин. Це сприяло скороченню витрат на агрохімікати на 10–15 % та підвищенню ефективності планування робіт.

Водночас поширюються аграрні маркетплейси, такі як AgriChain та AgriDigital, які надають фермерам можливість напряму виходити на ринки збуту, брати участь в онлайн-аукціонах і використовувати аналітичні інструменти. Лише у 2022—2023 роках кількість користувачів таких платформ зросла на 40 %, що підтверджує високий потенціал цифровізації агросектору.

Не менш цікавим напрямом розвитку є діяльність стартапів. Наприклад, компанія DroneUA спеціалізується на використанні

дронів для моніторингу стану посівів і внесення добрив. Її технології вже застосовують понад 200 фермерських господарств, що дозволяє виявляти проблемні ділянки полів і своєчасно реагувати на ризики, підвищуючи ефективність виробництва.

Таким чином, інноваційні підходи — від точного землеробства до цифрових платформ та аграрних стартапів — поступово стають невід'ємною частиною українського аграрного сектору. Їхнє поширення сприяє підвищенню продуктивності, зниженню витрат і інтеграції України до глобальних технологічних трендів у сільському господарстві.

У світі частка господарств, що використовують елементи точного землеробства, сягає 70 % у США та 55 % у країнах ЄС. В Україні цей показник поки що не перевищує 30—35 %, проте має тенденцію до зростання [8].

Таким чином, поєднання кластеризації та інноваційних підходів створює умови для глибокої трансформації ринку агротехніки. Кластери виступають основою інтеграції виробників, науки й аграріїв, тоді як інновації забезпечують якісне зростання продуктивності та конкурентоспроможності. Реалізація цих напрямів у післявоєнний період дозволить Україні створити сучасну модель ринку агротехніки, інтегровану до європейського економічного простору.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Організаційно-економічний механізм розвитку ринку сільськогосподарської техніки України в умовах війни та післявоєнного відновлення має базуватися на комплексному поєднанні фінансових, організаційних, інституційних та інноваційних інструментів. Йдеться про створення збалансованої системи, яка забезпечить стійкість ринку у кризових умовах та водночас стане рушієм структурної модернізації у довгостроковій перспективі.

Війна оголила ключові вразливості ринку: надмірну імпортозалежність, що робить аграріїв залежними від зовнішніх цінових та логістичних ризиків; слабку фінансову базу, яка обмежує можливості аграріїв оновлювати машинно-тракторний парк; недостатній рівень інноваційності вітчизняного машинобудування, що ускладнює конкуренцію з глобальними виробниками. За даними Держстату, у 2022—2023 рр. імпорт тракторів і комбайнів скоротився на 40—45 %, тоді як внутрішнє виробництво техніки задовольняло лише близько 20 % по-

треб аграріїв. Це засвідчує необхідність системних змін.

Водночас післявоєнне відновлення створює унікальні можливості для структурної трансформації ринку. Передусім ідеться про відновлення та модернізацію машинобудівних підприємств за рахунок державних інвестицій і міжнародної підтримки, що дозволить збільшити частку вітчизняної техніки на ринку. Розвиток механізмів лізингу й пільгового кредитування стане стимулом для оновлення технічного парку, особливо для малих і середніх фермерських господарств, які сьогодні залишаються найбільш уразливими. Кластеризація галузі, що об'єднає виробників, науку, сервісні компанії та аграріїв, забезпечить зниження витрат, підвищення інноваційності та спільне просування продукції на міжнародні ринки.

Важливим завданням є гармонізація технічних стандартів із нормами ЄС, що стане передумовою інтеграції українського ринку агротехніки до єдиного економічного простору. Це відкриє доступ до програм підтримки ЄС, таких як Horizon Europe та EAFRD, а також дозволить збільшити експорт української техніки на європейський ринок. У перспективі це сприятиме зміцненню позицій України як учасника глобальної інноваційної екосистеми в аграрному машинобудуванні.

Таким чином, реалізація окреслених завдань дозволить суттєво підвищити рівень механізації аграрного виробництва, скоротити залежність від імпорту, забезпечити стабільність внутрішнього ринку та створити конкурентоспроможний національний сегмент агротехніки. У результаті ринок сільськогосподарської техніки може стати одним із ключових драйверів відбудови та модернізації аграрного сектору України, забезпечуючи його інтеграцію в європейський економічний простір і зміцнення продовольчої безпеки країни.

Література:

1. Хринюк О. С., Дергалюк М. О. Генезис наукової думки щодо поняття "організаційно-економічний механізм". Економічний вісник Національного технічного університету України "Київський політехнічний інститут". 2017. № 14. С. 267—274.
2. Ільчук М., Свиноус І., Томашевська О. Теоретичні засади здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві. Економічний дискурс. 2024. Вип. 1—2. С. 17—25.
3. World Bank. Ukraine Agriculture Recovery and Resilience Report. Washington, DC: World Bank, 2023. 112 p.

4. Мазний О. Ю., Ковбаса О. М. Аспекти формування та розвитку кластерів в галузі сільського господарства України. Київський економічний науковий журнал. 2024. № 4. С. 150—156.

5. OECD. Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2023. Paris: OECD Publishing, 2023. 200 p.

6. European Commission. European Cluster Policy and Programmes: New Evidence and Lessons Learned. Brussels: European Commission, 2020. 98 p.

7. Хахула Б. Економічні проблеми розвитку інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах України. Продовольчі ресурси. 2022. Т. 10, № 19. С. 265—273.

8. Андрійчук В. Г., Варшавський О. В. Точне землеробство у підвищенні ефективності діяльності аграрних підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2018. № 12. С. 48—55.

References:

1. Khryniuk, O. S. and Derhaliuk, M. O. (2017), "The genesis of scientific opinion regarding the concept of organizational and economic mechanism" Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho tekhnichnoho universytetu Ukrainy, vol. 14. pp. 267—274.
2. Il'chuk, M., Svyynous, I. and Tomashev's'ka, O. (2024), "Theoretical principles of implementation of innovative activities in agriculture", Ekonomichnyy dyskurs, vol. 1—2, pp. 17—25.
3. World Bank (2023), Ukraine Agriculture Recovery and Resilience Report, World Bank, Washington, DC, USA.
4. Maznyi, O. and Kovbasa, O. (2024), "Aspects of cluster formation and development in the agricultural sector of Ukraine", Kyiv's'ky ekonomichnyy naukovyy zhurnal, Vol. (4), pp. 150—156.
5. OECD (2023), Agricultural Policy Monitoring and Evaluation 2023, OECD Publishing, Paris.
6. European Commission. European Cluster Policy and Programmes: New Evidence and Lessons Learned. Brussels: European Commission, 2020. 98 p.
7. Khakhula, B. V. (2022), "Economic problems of the development of innovative activity in agricultural enterprises of Ukraine", Prodovol'chi resursy, vol. 19 (10), pp. 265—273.
8. Andriychuk, V. H. and Varshavs'kyj, O. V. (2018), "Precision farming in increasing the efficiency of agricultural enterprises", Formuvannya rynkovykh vidnosyn v Ukraini, vol. 12, pp. 48—55.

Стаття надійшла до редакції 27.09.2025 р.